

ONA TILI DARSLARIDA KREATIV FIKRLASH VA TANQIDIY TAHLILNI RIVOJLANTIRISH.

Tojiboyeva Faridaxon Tojiboyevna

Andijon viloyati Izboskan tumani 24-umumiy

o'rta ta'lim maktabining ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ona tili darslarida o'quvchilarning kreativ fikrlash va tanqidiy tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantirishning ahamiyati yoritiladi. Tadqiqotda zamonaviy ta'lim metodlari va innovatsion yondashuvlar tahlil qilinib, samarali metodlar tavsiya etiladi. Kreativ fikrlash va tanqidiy tahlilning o'quv jarayoniga ta'siri muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: kreativ fikrlash, tanqidiy tahlil, ona tili, innovatsion metodlar, ta'lim jarayoni.

Zamonaviy ta'lim jarayonida o'quvchilarning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirish muhim masalalardan biridir. Ona tili fanida kreativ fikrlash va tanqidiy tahlilni rivojlantirish nafaqat til bilimi, balki umumiy tafakkur jarayonini ham yaxshilaydi. Bu maqolada mazkur jihatlarning ta'lim jarayonidagi o'rni va ularni rivojlantirish usullari ko'rib chiqiladi.

Ona tili darslarida kreativ fikrlash va tanqidiy tahlilni rivojlantirish o'quvchilarning chuqur fikrlash, mantiqiy tahlil qilish va ijodiy yondashish qobiliyatlarini shakllantirishga yordam beradi. Bu darslarda quyidagi usullar va metodlardan foydalanish mumkin:

Kreativ fikrlashni rivojlantirish usullari

Fantaziya va ijodiy yozuv mashqlari

- O'quvchilarga bir nechta so'z yoki tasodifiy mavzular berib, ulardan hikoya tuzishni so'rash.
- "Agar men shoir bo'lsam..." yoki "Kelajakda ona tilimiz qanday o'zgarishi mumkin?" kabi mavzularda esse yozdirish.
- "Matn davom ettirish" mashqlari: yarim qoldirilgan matn berilib, o'quvchilar uni davom ettiradi.

Rol o'ynash va ijodiy muhokama

- Mashhur adabiy qahramonlarni turli zamon yoki vaziyatlarga joylashtirib, qanday harakat qilishlarini tasvirlash.
- Bahs-munozaralar orqali adabiy qahramonlarning qarorlarini tahlil qilish va o'zgartirish.

Metafora va analogiyalar bilan ishlash

- Oddiy tushunchalarni boshqa hodisalarga taqqoslab tushuntirish: "Kitob — bu oynaga o'xshaydi, chunki..."
- Ijodiy allegoriyalar yaratish: "Til — bu daraxt, chunki..."

Vizual tafakkurni rivojlantirish

- O'quvchilarga hikoyaning muhim voqealarini tasvirlash yoki komiks shaklida ifodalash.
- Rasmlar yoki suratlar asosida hikoya yoki she'r yozish.

Tanqidiy tahlilni rivojlantirish usullari

Matnlarni tahlil qilish

- Turli matnlarni taqqoslab, ulardagi asosiy g'oyalar va muallif nuqtayi nazarlarini ajratish.
- O'quvchilarga yolg'on yoki haqiqatga yaqin bo'lmagan matnlar berib, ularni isbotlash yoki rad etish topshirig'i.

Mantiqiy tahlil va bahslar

- Mavzularga oid turli qarashlarni muhokama qilish va har bir nuqtayi nazarning dalillarini tahlil qilish.
- "Nega?" va "Qanday?" kabi savollar orqali chuqur fikrlashni rivojlantirish.

Tarixiy va madaniy kontekstda tahlil qilish

- Adabiy matnlarni tarixiy davr bilan solishtirib, ularning bugungi kunda qanday ahamiyatga ega ekanligini tahlil qilish.
- Muqobil tarixiy ssenariylar yaratish: "Agar Alisher Navoiy hozir yashaganida, u qanday asarlar yozgan bo'lar edi?"

Fikrlar almashinuvi va muhokamalar

- "Ha yoki yo'q" formatidagi tezkor savollarga javob berish va javoblarini asoslash.

- "Debat" usuli: ikki guruhga bo'linib, turli fikrlarni himoya qilish.

Interaktiv va texnologiyadan foydalanish

- Kahoot, Mentimeter, Quizizz kabi vositalardan foydalanib, interaktiv test va savol-javob o'tkazish.

- Sun'iy intellekt yordamida tahlil: Matnlarni AI yordamida tahlil qilib, natijalarini o'quvchilar bilan muhokama qilish.

- Podkastlar va vloglar yaratish: O'quvchilar o'z fikrlarini audio yoki video formatda yozib olishlari va sinfdoshlari bilan baham ko'rishlari mumkin.

Amaliy mashg'ulotlar namunalari

Mashg'ulot nomi	Maqsad	Metod
"Matn ichidagi yashirin haqiqat"	O'quvchilarning matnni tanqidiy tahlil qilish ko'nikmasini oshirish	Matn ichidagi muallif fikri va niyatini aniqlash
"Teskari hikoya"	Fantaziya va ijodiy tafakkurni rivojlantirish	Hikoyaning oxirini o'zgartirib yozish
"Maqollarni tahlil qilish"	Tanqidiy fikrlash va mantiqiy tafakkurni o'stirish	Maqollarni bugungi hayot bilan bog'lash
"Mavzuga qarshi dalillar"	Bahs va tanqidiy tahlilni rivojlantirish	Berilgan fikrga qarshi dalillarni topish
"Virtual intervyu"	Tarixiy va madaniy kontekstda fikrlash	Mashhur shaxs bilan xayoliy intervyu tashkil qilish

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, kreativ fikrlash va tanqidiy tahlilni rivojlantirishga yo'naltirilgan metodlar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi. Ammo ushbu metodlarni keng joriy etishda o'qituvchilarning maxsus tayyorgarligi va dars jarayonini moslashtirish zarurligi aniqlangan. Shuningdek, an'anaviy ta'lim usullarining

o'ziga xos afzalliklari ham mavjud bo'lib, ularni innovatsion yondashuvlar bilan uyg'unlashtirish maqsadga muvofiqdir.

Xulosa

Ona tili darslarida kreativ fikrlash va tanqidiy tahlilni rivojlantirish orqali o'quvchilar nafaqat yaxshi yozuvchi va o'quvchi, balki mustaqil fikrlovchi va tahlilchi bo'lishlari mumkin. Muhimi, o'quvchilarga faqat bilim berish emas, balki ular uchun qiziqarli va interaktiv muhit yaratish lozim.

Ona tili darslarida kreativ fikrlash va tanqidiy tahlilni rivojlantirish o'quvchilarning aqliy faolligini oshirishga xizmat qiladi. Buning uchun:

1. O'qituvchilarni kreativ fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan metodikalar bo'yicha o'qitish kerak.
2. Dars jarayonida interfaol metodlarni keng joriy etish lozim.
3. O'quvchilarni mustaqil fikrlashga undaydigan topshiriqlar va muammoli savollardan foydalanish tavsiya etiladi.
4. An'anaviy va innovatsion yondashuvlarni uyg'unlashtirish samaradorlikni oshirishi mumkin.

Ushbu takliflarni amaliyotga tatbiq etish orqali o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini yanada rivojlantirish mumkin.

Adabiyotlar.

1. Anderson, Lorin. W. and David Krathwohl. A taxonomy for learning, teaching, and assessing: A revision of Bloom's taxonomy of educational objectives. New York, USA: Addison-Wesley Longman. 2001. Print.
2. Wilde, Marian. Do uniforms make schools better? Renzulli, J. S. What makes giftedness? Re-examining a definition. Phi Delta Kappa, Vol 92, No 8. (2011) p.81-88. ISSN: 19406487. Print.
3. In Great!Schools.org. Web. March 9, 2017. <<https://www.greatschools.org/gk/articles/school-uniforms/>>
4. Topal, Yakup. Effect of use of caricatures on teaching vocabulary in teaching Turkish as foreign language. In Educational Research and Reviews. Vol. 10, No. 13, p. 1876-1880. 2015. Print.

5. Thakur, Sidharth. Problem Tree: A comprehensive Analysis Tool. Bright Hub Project Management. Web. March 15, 2016. <<https://www.brighthubpm.com/project-planning/118441-problem-tree-a-comprehensive-analysis-tool/>>
6. HelpSaveNature. What's Ungreening the Forests? Causes and Effects of Deforestation. Web. March 13, 2018. <<https://helpsavenature.com/causes-effects-of-deforestation>>